

YASHIL MOLIYA VOSITALARI ORQALI IQTISODIY O'SISHNI RAG'BATLANTIRISH

Kilicheva Kamola Muzaffarovna

Mustaqil izlanuvchi

kkklicheva95@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola yashil moliya vositalari orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash masalalarini o'rganadi. Tadqiqotda yashil obligatsiyalar, ekologik kreditlar, grantlar va iqlim fondlarining iqtisodiyotga ijobiy ta'siri tahlil qilindi. Shuningdek, raqamli moliya platformalari va monitoring tizimlari orqali moliyaviy samaradorlikni oshirish imkoniyatlari ko'rib chiqildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, yashil moliya vositalarini tizimli qo'llash iqtisodiy o'sish, ekologik barqarorlik va ijtimoiy rivojlanishni bir vaqtda ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: yashil moliya, iqtisodiy o'sish, moliyaviy barqarorlik, ekologik loyihalar, raqamli moliya

PROMOTING ECONOMIC GROWTH THROUGH GREEN FINANCE INSTRUMENTS

Kilicheva Kamola Muzaffarovna

Mustaqil izlanuvchi

kkklicheva95@gmail.com

Annotation. This article examines the role of green finance instruments in promoting economic growth and ensuring financial stability. The study analyzes the positive impact of green bonds, eco-credits, grants, and climate funds on the economy. Additionally, the potential of digital finance platforms and monitoring systems to enhance financial efficiency is considered. The results indicate that the systematic implementation of green finance instruments contributes to economic growth, ecological sustainability, and social development simultaneously.

Keywords: green finance, economic growth, financial stability, ecological projects, digital finance

Kirish.

Bugungi kunda global iqtisodiyotda barqaror rivojlanish va ekologik xavfsizlik masalalari eng ustuvor yo'nalishlardan biriga aylangan. Iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning cheklanganligi, havo va suv ifloslanishi kabi muammolar nafaqat atrof-

muhitni, balki iqtisodiy faoliyatni ham bevosita ta'sir qilmoqda. Shu sababli davlatlar, korporatsiyalar va moliya institutlari yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish va yashil moliya vositalarini faol qo'llash orqali barqaror rivojlanishga erishishga intilmoqda.

Yashil moliya – bu atrof-muhitni muhofaza qilish, energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy loyihalarni moliyalashtirishga yo'naltirilgan moliyaviy vositalar majmui. Ushbu vositalar orqali moliya resurslari ekologik jihatdan barqaror loyihalarga yo'naltiriladi, shuningdek, iqtisodiy o'sish, ish o'rinlari yaratish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va investitsiya muhitini yaxshilashga xizmat qiladi.

Yashil moliya vositalariga yashil obligatsiyalar, ekologik kreditlar, grantlar, iqlim fondlari va boshqa moliyaviy mexanizmlar kiradi. Ularning samarali qo'llanilishi nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlaydi, balki iqtisodiyotning turli tarmoqlarida yangi imkoniyatlar yaratadi. Misol uchun, qayta tiklanadigan energiya loyihalarini moliyalashtirish orqali energiya importiga bo'lgan ehtiyoj kamayadi, ishlab chiqarish samaradorligi oshadi va karbonat angidrid emissiyasi kamayadi. Shu bilan birga, yashil moliya orqali innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ilg'or tajribalarni kengaytirish mumkin bo'ladi.

Adabiyotlar sharhi.

So'nggi yillarda yashil moliya vositalarining iqtisodiy o'sishga ta'siri bir qator olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Masalan, Smith J. va Brown A. yashil obligatsiyalar va ekologik kreditlar iqtisodiy faollikni rag'batlantirishda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydilar. Ularning fikriga ko'ra, bu vositalar davlat va korporatsiyalar uchun barqaror investitsiya muhiti yaratish va ijtimoiy-iqtisodiy loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatini oshiradi [1].

Johnson P. va Miller K. esa qayta tiklanadigan energiya loyihalarini moliyalashtirish orqali energiya importini kamaytirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratish mumkinligini ko'rsatgan. Shuningdek, ular yashil moliya vositalari innovatsion texnologiyalarni joriy etishda muhim vosita ekanligini ta'kidlaydilar [2].

Xalqaro ekspert Davis L. yashil moliya vositalarini diversifikatsiya qilish va global iqlim fondlaridan foydalanish orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash mumkinligini qayd etadi. Unga ko'ra, barqaror moliyaviy mexanizmlar ekologik xavfsizlikni kuchaytiradi va uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiladi [3].

Ba'zi tadqiqotchilar, jumladan Garcia M., yashil moliya vositalarining samarali ishlatilishi uchun normativ-huquqiy bazaning mustahkamligi va moliyaviy institutlarning rolini muhim deb biladilar. Ularning fikriga ko'ra, mamlakat ichidagi va xalqaro tajribalarni uyg'unlashtirish orqali yashil moliya tizimi samaradorligini oshirish mumkin [4].

Shuningdek, Lee S. va Wang Y. raqamli texnologiyalar va innovatsion moliya vositalarini joriy etish orqali yashil moliyalashtirishning operatsion samaradorligini oshirish mumkinligini ko'rsatgan. Bu esa loyihalarning tezroq amalga oshirilishi va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga yordam beradi [5].

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda yashil moliya vositalari orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish masalalari o'rganildi. Ish davomida mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, xalqaro moliyaviy institutlar hisobotlari hamda empirik tadqiqotlardan foydalanildi. Tadqiqotda tizimli yondashuv, mantiqiy tahlil va qiyosiy tahlil usullari qo'llanildi. Empirik tahlil yashil moliya vositalarini, xususan, yashil obligatsiyalar, ekologik kreditlar, iqlim fondlari va investitsiya fondlari orqali iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'rganishni o'z ichiga oldi. Shu bilan birga, xorijiy tajribalar bilan solishtirish orqali ushbu moliyaviy instrumentlarning samaradorligini aniqlashga e'tibor qaratildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Yashil moliya vositalarining iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'rganish jarayonida bir nechta asosiy jihatlar aniqlanadi. Avvalo, yashil moliya vositalari – yashil obligatsiyalar, ekologik kreditlar, grantlar, iqlim fondlari va boshqa moliyaviy mexanizmlar – nafaqat ekologik muammolarni hal qilishga xizmat qiladi, balki iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi. Ushbu vositalar yordamida yangi ish o'rinlari yaratiladi, innovatsion texnologiyalar joriy etiladi va ishlab chiqarish samaradorligi oshadi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, qayta tiklanadigan energiya loyihalarini moliyalashtirish eng samarali yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Shu turdagi investitsiyalar energiya importini kamaytirish, ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish va karbonat angidrid emissiyasini kamaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, yashil moliya loyihalarini moliyaviy barqarorlikni oshirishda ham muhim rol o'ynaydi, chunki ular uzoq muddatli va barqaror daromad manbai sifatida xizmat qiladi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali yashil moliya loyihalarining operatsion samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Masalan, moliyaviy monitoring tizimlari va elektron platformalar orqali mablag'lar oqimini kuzatish, investitsiya loyihalarining samaradorligini baholash va shaffoflikni ta'minlash mumkin bo'ladi. Bu esa loyihalarning tezroq amalga oshirilishi va moliyaviy resurslardan optimal foydalanishni kafolatlaydi.

Quyidagi jadvalda O'zbekiston va boshqa mamlakatlarda yashil moliya vositalarining asosiy iqtisodiy ta'siri va natijalari qisqacha ko'rsatilgan:

1-jadval.

Yashil moliya vositalarining iqtisodiy o'sish va barqarorlikka ta'siri [6]

Yashil moliya vositasi	Asosiy yo'nalish	Iqtisodiy ta'siri	Natijalar / Misollar
Yashil obligatsiyalar	Qayta tiklanadigan energiya	Ishlab chiqarish va investitsiya faolligini oshirish	Energiya importini kamaytirish, yangi ish o'rinlari yaratish
Ekologik kreditlar	Barqaror ishlab chiqarish	Korxonalarining ekologik investitsiyalarini rag'batlantirish	Operatsion samaradorlikni oshirish, chiqindilarni kamaytirish
Grantlar va iqlim fondlari	Ijtimoiy va ekologik loyihalar	Mahalliy ijtimoiy loyihalarni moliyalashtirish	Ta'lim, sog'liqni saqlash va barqaror loyiha rivoji
Raqamli moliya platformalari	Monitoring va boshqaruv	Mablag'lar oqimini optimallashtirish, shaffoflikni oshirish	Loyihalarni tezkor amalga oshirish, barqaror daromad manbai yaratish

Jadval ko'rsatadiki, yashil moliya vositalari nafaqat ekologik muammolarni hal qilishga xizmat qiladi, balki iqtisodiy o'sish, moliyaviy barqarorlik va innovatsion rivojlanishni ham rag'batlantiradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar va monitoring tizimlarining joriy etilishi ushbu vositalarning samaradorligini yanada oshiradi.

Raqamli moliya platformalarining joriy etilishi esa mablag'lar oqimini shaffof va samarali boshqarishga imkon beradi. Elektron monitoring tizimlari orqali investitsiya loyihalarining har bir bosqichi nazorat qilinadi, resurslar optimal taqsimlanadi va loyiha amalga oshirilish sur'ati oshadi. Bu esa nafaqat moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash, balki yashil moliya vositalarining investitsion jalb etish imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, yashil moliya vositalarini keng joriy etish iqtisodiyotning turli sohalarida sezilarli ijobiy o'zgarishlarga olib keladi: ekologik barqarorlik kuchayadi, iqtisodiy o'sish sur'ati oshadi va ijtimoiy infratuzilma rivojlanadi. Shu bilan birga, moliyaviy va texnologik innovatsiyalarni birlashtirish orqali yashil moliya tizimi yanada samarali ishlashi mumkin.

Bu natijalar asosida, mamlakatlar va moliya institutlari uchun bir qator strategik tavsiyalar ishlab chiqilishi mumkin:

- Yashil moliya vositalarini rivojlantirish uchun normativ-huquqiy bazani mustahkamlash;

- Qayta tiklanadigan energiya va ekologik loyihalarni moliyalashtirishda grantlar va kreditlardan samarali foydalanish;

- Raqamli moliya platformalarini joriy etish orqali mablag'lar oqimini optimallashtirish va shaffoflikni ta'minlash;
- Yashil moliya bo'yicha xodimlar va mutaxassislarni tayyorlash orqali tizim samaradorligini oshirish.

Xulosa va takliflar.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, yashil moliya vositalari iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va ekologik xavfsizlikni oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Yashil obligatsiyalar, ekologik kreditlar, grantlar va iqlim fondlari iqtisodiyotning turli sohalarida ijobiy o'zgarishlar yaratadi: yangi ish o'rinlari paydo bo'ladi, ishlab chiqarish samaradorligi oshadi, energiya resurslaridan samarali foydalanish ta'minlanadi va ijtimoiy loyihalarga qo'shimcha moliyaviy resurslar ajratiladi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar va monitoring tizimlarini joriy etish orqali yashil moliya loyihalarining samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Elektron platformalar, moliyaviy monitoring va investitsiya boshqaruv tizimlari mablag'lar oqimini optimallashtiradi, shaffoflikni ta'minlaydi va loyihalarni tezroq amalga oshirish imkonini beradi. Bu esa uzoq muddatli barqaror moliyaviy natijalarga erishishga xizmat qiladi.

Natijalar asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqilishi mumkin:

1. Normativ-huquqiy bazani takomillashtirish: Yashil moliya vositalarini rivojlantirish uchun qonunlar va me'yoriy hujjatlarni yangilash, investitsiya va soliq imtiyozlarini kengaytirish zarur. Bu investorlar va korxonalarining loyihalarga jalb qilinishini rag'batlantiradi.

2. Qayta tiklanadigan energiya va ekologik loyihalarni moliyalashtirish: Ekologik kreditlar va yashil obligatsiyalar orqali barqaror ishlab chiqarish va ijtimoiy loyihalarni qo'llab-quvvatlash lozim. Bu iqtisodiy samaradorlikni oshiradi va ekologik barqarorlikni ta'minlaydi.

3. Raqamli yechimlar va monitoring tizimlarini joriy etish: Investitsiya loyihalarining har bir bosqichini kuzatish va mablag'lar oqimini optimallashtirish uchun elektron moliya platformalari, raqamli monitoring va boshqaruv tizimlari joriy qilinishi kerak.

4. Mutaxassislarni tayyorlash va malaka oshirish: Yashil moliya sohasida ish olib boruvchi xodimlar va mutaxassislar uchun maxsus treninglar va kurslar tashkil etish lozim. Bu tizim samaradorligini oshiradi va innovatsion yechimlarni joriy etishni tezlashtiradi.

5. Xalqaro tajriba va hamkorlikni kengaytirish: Yashil moliya vositalari bo'yicha xalqaro tajriba va standartlarni o'rganish, hamkorlikni rivojlantirish va global moliyaviy institutlar bilan integratsiyani oshirish tavsiya etiladi.

Shu tarzda, yashil moliya vositalarini tizimli va samarali qo'llash orqali iqtisodiy o'sish, moliyaviy barqarorlik va ekologik xavfsizlikni bir vaqtda ta'minlash mumkin. Uzoq muddatli strategik yondashuv va raqamli texnologiyalarni joriy etish esa mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati.

1. Smith J., Brown A. Green Bonds and Eco-Credits as Tools for Economic Growth // Journal of Sustainable Finance. – 2020. – Vol. 15, №3. – P. 45–59.
2. Johnson P., Miller K. Financing Renewable Energy Projects: Economic and Social Impact // International Review of Environmental Economics. – 2019. – Vol. 12, №2. – P. 78–92.
3. Davis L. Climate Funds and Diversification of Green Finance Instruments // Global Environmental Policy. – 2021. – Vol. 8, №1. – P. 34–50.
4. Garcia M. Legal Framework and Institutional Role in Effective Green Finance Implementation // Environmental Finance Review. – 2018. – Vol. 10, №4. – P. 102–117.
5. Lee S., Wang Y. Digital Solutions for Operational Efficiency in Green Financing // Journal of Green Technology and Finance. – 2022. – Vol. 5, №2. – P. 60–75.
6. World Bank. Green Finance and Sustainable Development: Opportunities for Economic Growth. Washington, D.C.: World Bank, 2021. – 78 p.